

# **NAFARROAKO IRAKASKUNTZA PUBLIKOKO EUSKAL ADARREN EGOERARI BURUZKO TXOSTENA**

## **1991-1992 Ikasturtean egindako inkestaren emaitzak**

Peio Mendaza, Antonio Muro, Gerardo Ollo eta Joseba Ozkoidi  
Iturrama Institutuko Euskara Batzordeko partaideak

### **SARRERA**

Irakaskuntza publikoko euskal adarretan lanean aritzen garen irakasle talde bat gaituzue; eguneroko ihardueran euskararen egoeraz kezkatutik, ikastetxe guztietako informazio zehatza jaso nahiean inkesta bat egitea erabaki genuen. Honako txosten hau ez da politikoa edota juridikoa, irakaskuntza publikoan euskararen egoerari buruz eguneroko errealitatea aurkezten duena baizik. Honek galdeketa honen emaitzak eta ondoren burututako bileretan agertutakoak aurkezten ditu, euskararekiko akatsak eta urritasunak zuzentzeko helburua duelarik. Hurrengo orrialdeetan, puntuaz puntu atal bakoitzeko datuak eta beharrak aipatzen dira.

### **1.- PERTSONALA**

#### **1.1 Irakaslegoa**

Bai OHO-n baita Ertainetan ere, euskal lerroetako irakasle asko bere irakasgaiez gainera beste mintegitako gaiak ematera beharturik dago, egoera honetan aurkitzen direnen proportzioa heren batekoa izanik. Era berean, irakasleek bi maila baino gehiagotan ematea ezinbestekoa dute, zenbaitetan baita lau edo bost mailatan ere. Egoera honetan OHO-ko maisu-maistren hiru laurden eta Ertainetako bi heren aurkitzen dira; erdal lerroetan, aldiz, egoera berdinean aurkitzen direnen proportzioa ez da erdira ere iristen. Bestalde, zirkularraren arauera, euskal adarreko edozein irakaslek Euskal Hizkuntza eta Literatura gaia azaltzeko gauza izan behar du; agerikoa denez, ez da gauza bera gertatzen Gaztelania irakasgaiekin.

Euskal adarreko zenbait plaza euskara ongi menperatzen ez dutenen edo ez dakitenen esku dago, arazoa batez ere honako irakasgaietan areagotzen delarik; Gaztelera, Ingelera, Hezkuntza Fisikoa, Marrazketa, Frantzia, Informatika, Hogar, Erlijioa eta Teknologia ezberdinetan. Egoera hau egiaztatu dugu OHOn zonalde euskaldunean eta mistoan, eta Ertainetan Leitza, Lizarra, Barañain,

Lekarotz...,e.a.eko ikastetxeetan. Ildo beretik, arazoa larriagotu egiten da ordezkapeneterako plangintza ezagatik; Administrazioa ez da arduratu irakasle euskaldunen lanuzteak ordezko euskaldunekin betetzeaz, hainbat kasutan lanuzte hauek betetzeko erdal irakasleak kontratatu dituzte. Arazo hau, nahiz eta Hezkuntza Departamentuaren ardurapenean egon, konpondu denean, Zentruetako zuzendaritzen borondateari esker gertatu da.

Irakasle eta beste langileen birziklaia ez da behar adina bultzatu, honela birziklatuen kopurua eskasa da OHO mailan eta urriago Ertainetan. Gure ustez hau eskeinitako denbora laburra delako gertatzen da edota ezarritako baldintzak gogorrek direlako. Batzutan gainera, euskara maila egokirik lortu gabe haien ikasgaiak hizkuntza honetan ematera beharturik daude, EGA titulurik lortu ez badute ere. Horrez gainera, euskara maila hobetzeko ez zaie inongo laguntzarik eskeini, ezta ordutegi murrizketarik ere.

## **1.2 Irakaslegoaren prestakuntza**

Orokorki CAP-ean irakaslego euskaldunaren beharrak ez dira nahikoa betetzen, nahiz eta batzutan partehartzaile euskaldunen kopurua ugariagoa izan ekintza guztiak gaztelera hutsean antolatzen dira eta; Zonalde Euskalduneko ekintza batzu eta Euskal Hizkuntza eta Literaturari dagozkionak baino ez dira gauzatzen euskaraz. Gaur egun aholkulari euskaldunik ez dago; eta era honetara, lantaldeak euskaraz osatzea ia ezinezkoa gertatzen da, Zonalde Euskalduneko OHO-ko talde batzu dira euskaraz dihardutenak, ez besterik.

## **1.3 Ikastetxeko beste pertsonala**

Ikastetxe elebidunetan, baita euskaldunetan ere, pertsonalgora ez da euskalduna izaten, harreman guztiak euskaraz aurrera eramatea ezinezko gertatzen delarik. Zentru guztietan administrari euskaldunik ez dago (Leitza, Zizur, Atarrabia, Eultza-Barañain,...) eta egonez gero bakarra izaten da; atezainei dagokienez egoera okerragoan aurkitzen dira, euskaldunik ez bait dago ia inon. Gainerako langilego ez-irakaslea erabat erdalduna da, kasu gehienetan.

## **1.4 Zuzendaritza**

Ikastetxe elebidunetako zuzendariak orokorki ez dira euskaldunak, Zonalde Euskalduneko OHO-koak eta Ertainetako salbuespen batzu ezik; Zonalde mistoan eta Ertainetako ikastetxe gehienetan erdaldunak dira. Legearen arauera beharrezkoa da zuzendaritzan euskaldunen bat egotea eta hori ere ez da betetzen zenbait kasutan (Lizarrako Institutuan,...), eta egonda ere, honek betetzen duen papera askotan testimoniala da, ikastetxeko ia ardura guztia zuzendaritzapean dagoelarik. Kontutan harturik euskal adarraren plangintza osoa zuzendaritzapean dagoela eta, era berean, Euskararen Legea bete arazteko ardura, edozeinek asma dezake honek dakarren egoera. Adibide gisa, zenbait ikastetxetan laguntza eskeini beharrean

euskal lerroen garapenari oztopo gogorrak jarri dizkiote.

### **1.5 Aholkularitza**

Batzutan ikastetxe elebidunetako aholkulariak ez dira euskaldunak, adibidez Ertainetako Donapea, Lizarra, eta abarrekoak, OHO-ko Zonalde Mistoko hainbatekoak, eta harritzekoa bada ere, baita Zonalde Euskalduneko zenbait. Bestalde, euskaldunak izanik ere, aholkularitza ekintza ugari gazteleraz burutzen da.

### **1.6 Ikuskaritza**

Atal honetan egoera larriagoa da, batez ere haiek Administrazioaren ordezkariak direla kontutan hartuz. Ikuskari euskaldunen kopurua oso urria da eta ikastetxe elebidun eta euskaldun gehienek harremanetan erdaldunekin egon behar dute, honek hizkuntzarekiko dakarren arazoa izugarria delarik; gainera, Hezkuntza Departamentuak ikastetxeen arduraren banaketa hauen artean egitean hizkuntza ez du kontutan hartu. Arazo larri hau konpontzeko ikastetxe elebidun eta euskaldun guztien ikuskaria euskalduna izatea derrigorrezkotzat jotzen dugu. Baita ere salatzekoa da zenbait ikuskarik Euskararen Legea bete arazi beharrean euskararen aurkako jarrerak erakutsi ditzutela.

### **1.7 Ikastetxetako plantila organikoa**

Euskal adarretako irakaslegoa gehienbat behin behineko egoeran aurkitzen da, behin betirako plazarekin ehuneko hogeitabosta baino ez dagoelarik. Irakasle batentzat nahikoa ordu izanda ere, hainbat ikastetxetan euskarazko plazak ez dituzte atera; eta ateratako plaza finko batzu erdaldunetz bete dituzte. Bestalde, zirkularraren arauera, oso zaila gertatzen da irakasle euskaldun batek ordutegia erdarazko taldeekin osatzea; honek eragiten du batetik euskaldunentzat plaza kopurua oso murrizta izatea eta bestetik irakasle euskaldunak gai ezberdinak azaldu behar izatea. Nafarroako ikastetxe publiko elebidunetan langile euskaldunentzat ez da plazarik gorde, eta gure ustez, benetako ikastetxe elebiduna lortzeko irakaslego eta langile ez-irakasle elebiduna hautatzea edota bertako langilegoa birziklaia egitera bultzatzea derrigorrezkoa da, bestela euskal adarrak zokoraturik agertzen zaizkigu.

## **2.- EUSKARAREN ERABILPENA**

### **2.1 Ikastetxeetako administrazioa**

Lehen aipatutako langilego arazoak direla eta, ikastetxe elebidun eta euskaldun gehienetan, harremanak euskaraz ez daude ziurtaturik. Era berean, bulegoetatik ateratako inprimakiak, eskutitzak, eta ia agiri guztiak gazteleraz izaten dira: Ertainetan LH-n beti gazteleraz, A ereduko OHO-ko zentru guztietan gaztelera hutsez eta Zonalde Euskalduneko batzutan baita ere. Bestalde bulegoetan jasotakoak ia beti gazteleraz dira, hots, baita Euskara Zerbitzutik igorritako batzu ere. Orohar Administrazioak ikastetxeetara bidalitako agiri gehienak gaztelera hutsez izaten dira eta eskuarki eredu elebidunak Zonalde Euskaldunean banatzen dituzte, eta ez besteetan.

Ikastetxeetako barne bizitza euskaraz eraman ahal izateko zailtasun ugari dago. Alde batetik lanean aritzeko euskarazko baliabideak oso urriak dira (Hezkuntzarako kudeaketa programa informatikoa, era guztietako inprimakiak,...) bestetik, administrazio arloan agiri eta dokumentu asko dagoenez, lan mordoa sortzen da Euskararen Legea betetzeko; horregatik beharrezkoa dakusagu itzultzaile edo liberatu baten lanpostua sortzea. Orain arte, ordutegiz kanpo eta inolako konpentsaziorik gabe, inprimaki guzti hauen itzulpenaren ardura borondate hutsez ikastetxeetako langile batzuren esku dago. Guzti honengatik beharrezkoa ikusten dugu lan honen arautzea eta aldi berean Administrazioak behin betirako erabili behar duen euskal terminologia finkatzea.

## **2.2 Hizkuntzaren erabilpena ikastetxeetan**

Pertsona bati atalean aipatutako egoeraren ondorioz ezin da euskara beti erabili, ezta D ereduan ere; honek dakarrena da ebaluaketa bileretan ere kasu askotan gaztelera erabiltzea. Jasotako informazioaren arauera frogatzea gisa aipa dezakegu Eskola Batzorde guztiak gaztelera egiten direla. Zer esanik ez, beste harreman motak (gurasoekiko, enpresekiko, ikuskaritzarekiko,...), hauek ere gehienetan, ez bait dira euskaraz antolatzen. Penagarria bada ere, zera esan dezakegu, alegia harremanak euskaraz, ia ikasle eta irakasle euskaldunen artean baino ez direla ziurtatzen.

## **2.3 Kultur ekintzak.**

OHO mailan euskaraz zertxobait egiten badira ere, kultur ekintza gehienak gaztelera egiten dira, batez ere eskolaz kanpokoak. Nafar Gobernuak kultur ekintza isolatu batzuei besterik ez ditu antolatzen, azkenaldian laguntzak murriztu dituelarik.

## **2.4 Unibertsitatea**

Hasiera batetan nolabait irekiago izan bazen ere, Nafarroako Unibertsitate Publikoaren euskararekiko jarrera erabat ezkorra da. Une honetan ikasle batengan euskarazko heziketak ez du jarraipenik, bere heldutasuna, eta honek esan nahi duena, euskaraz (berak aukeratutako ereduak), hemezortzi urtetan bukatzen baita. Ondorioztat, Administrazioak ikasle euskaldunen eskubideak ez dituela errespetatzen esan dezakegu.

## **2.5 Hezkuntza Departamentua**

Euskara Zerbitzua gai askotaz arduratzen denez, Hezkuntza Departamentu barruan euskal adarraz arduratzeko sail bat eratzea beharrezkotzat jotzen dugu, honen helburua hezkuntza arloan Euskararen Legea bete arazi eta garatzea izanen zelarik. Kontutan hartu behar dugu Hezkuntza Departamentuko hainbat sailek, hala nola, Berrikuntza Pedagogikokoa, eta Unibertsitate Publikoko UBI-ko arduradunek,..., errealitate soziolinguistikoa ez dutela errespetatzen, euskal adarrak ez baleude eta ofizialak ez balira bezala jokatu. Honen barnean, ikaste-buru euskaldunen

koordinadore kargua sortzeari komenigarria deritzogu, beharrezkoa bait da zentru elebidunen arteko koordinakuntza.

### **3.- ATAL DIDAKTIKOA**

#### **3.1 Materiale Pedagogikoa**

Ertainetan ikasgai guztietarako testu liburu egokirik ez dago, arazo hau larriagoa da LH-ko ikasketetan eta baita ere Filosofia, Geografia eta Historia, Biologia eta Geologia, eta abar, ematen den maila batzutan. OHO-n ikasgai asko testu liburuz horniturik dago; baina bai honetan, baita Ertainetan ere, materiale pedagogiko, Unitate Didaktiko, informatikako programen,..., eskasia nabaria da. Nafar Gobernuak eta beste erakunde batzuek argitaratutako materiale pedagogikoak ia beti gaztelera hutsez dira. Aldi berean materiale osagarriak; bideoak, informatika programak, diaporamak, mapak, ikastaroetan banatutako txostenak, argitalpenak,..., ia beti elebakarrak dira, gazteleraz alegia. Euskaraz burututako materialeak, nahiz eta urriak izan, batzutan Nafar Gobernuaren eskutik eraldatuak izan dira eta gehienetan ez dira ikastetxeetan banatu (adibidez, azken honetan, "Ahetzen euskara" eta "Nafarroako euskara").

#### **3.2 Programazioak**

Ikastetxe programazioa eta baita ere ikasgai ezberdinetakoak, ia beti bezala, gaztelera hutsez antolatzen dira, salbuespen bakarrak, Euskal Hizkuntza eta Literatura mintegiko eta OHO-ko Zonalde Euskalduneko ikastetxe txikietakoak izanik; besteetan euskararen erabilpena oso murrizta da.

#### **3.3 Erreforma eta ikasketa esperimentalak**

Orain arte euskara ez da kontutan hartu erreforma eta ikasketa esperimentaletako plangintzetan, martxan oso toki gutxitan jarri da. Materiale aldetik hutsune osoa dago, Administrazioak ez bait du ezertxo ere euskaraz egokitu; honek dakarkiguna erreformari dagokion euskarazko lerroetako antolamendu guztia inprobisatzea da. Arazo hau oso larria da, hemendik gertura, baita euskal lerroetan ere, LOGSE-ren aplikazio orokorra izango dugula kontutan hartzen badugu. Honetan, eta beste hainbat materialeren kasuan, banaketa politiko guztiak gaindituz, gutxienez Euskal Lurralde Autonomoan egiten ari diren lanak ekarri eta banatzea eskatzen dugu.

#### **3.4 Eredu Linguistikoa**

Matrikula egiterakoan Zonalde mistoko ikastetxe gehienek ez dute legeak onartzen dituen eredu linguistiko guztiak eskeintzen, honela A eredu oso leku gutxitan garatu da, ezta D eredu duten ikastetxeetan ere. Baita ere aipatzekoa da D eredu daukaten ikastetxe batzutan, zuzendaritzaren eraginez, legez arauturiko Euskal

Hizkuntza eta Literatura ikasgaiaren ordutegia ez dela betetzen.

### **3.5 Erdal adarrekiko diskriminazioa**

Irakasleok jasaten ditugun diskriminazioez gain, Pertsonalgo atalean aipatuak eta bestelakoak euskal adarreko ikasleek honako diskriminazioak jasaten dituzte: batetik, haien ordutegia gazteleraz ikasten dutenena baino bi edo hiru ordu luzeago dela; bestetik, ikastetxe gehienetan ez zaizkiela gazteleraz ematen diren aukerako ikasgai guztiak eskeintzen, honek, gaur egun Unibertsitatera sartzeko hautu-erizpidea denez, gerorako aukerak murriztu egiten ditu.

## **4.- ONDORIOAK**

Honako hauek, Euskararen Legeak Irakaskuntza publikoan sortutako egoeraren islada batzu besterik ez dira, edonori txosten hau azterturik begi bistakoak gerta dakizkiokenak.

- 1.- Nafar Gobernuak eta Administrazioak orohar gaur egun Nafarroa eta gizartea bera elebiduna dela ez du kontutan hartzen, euskaldunen eskubideak gutxitan errespetatuz.
- 2.- Euskararen Legeak ezartzen dituen banaketak edo zonifikazioak Hezkuntzaren arloan bederen ez du zentzurik, eragozpen ugari sortzen bait ditu eta baita koste ekonomiko handiagoak ekarri ere.
- 3.- Bestalde, agerikoa da, Legea, murrizta izanik ere, ezer gutxirako balio duela, bete ere ez bait da betetzen.